

Fimmtudaginn 16. september 1993.

Nr. 301/1993. Íslandsbanki hf. og

Þorvaldur Ólafsson

gegn

Iðnlánasjóði.

Kærumál. Tryggingarbréf. Úthlutun uppboðsandvirðis.

Verðtrygging. Vextir.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Hrafn Bragason, Haraldur Henrysson og Pétur Kr. Hafstein.

Hinn kærði úrskurður var kveðinn upp 25. júní 1993 í Héraðsdómi Reykjaness. Málið barst Hæstarétti 28. júlí 1993. Allir aðilar málsins hafa kært úrskurðinn til Hæstaréttar, og þykir því rétt, að aðild málsins þar verði með sama hætti og í héraði.

Íslandsbanki hf. kærði úrskurðinn með kæru 8. júlí 1993. Krefst hann þess aðallega, að hinn kærði úrskurður verði felldur úr gildi og úrskurðað verði, að sú ákvörðun sýslumannsins í Keflavík, að Íslandsbanki hf. fái úthlutað 2.608.462 krónum vegna kröfu á þriðja veðrétti við úthlutun uppboðsandvirðis vegna nauðungarsölu á Iðavöllum 6 í Keflavík 20. október 1992, verði breytt þannig, að Íslandsbanki hf. fái úthlutað 17.902.322 krónum af uppboðsandvirðinu vegna tryggingarbréfs á þriðja veðrétti auk dráttarvaxta samkvæmt III. kafla vaxtalaga nr. 25/1987 með síðari breytingum frá 7. október 1992 allt til greiðsludags auk málskostnaðar í héraði og kærumálskostnaðar. Til vara krefst hann þess, að hinn kærði úrskurður verði staðfestur að öðru leyti en því, að gerð er krafa um málskostnað í héraði og kærumálskostnað.

Sóknaraðili Þorvaldur Ólafsson kærði úrskurðinn 9. júlí sl. og gerir sömu kröfur og sóknaraðili Íslandsbanki hf.

Varnaraðili, Iðnlánasjóður, kærði úrskurðinn 7. júlí sl. og krefst þess, að hinum kærða úrskurði verði hrundið og breytt þannig, að kröfugerð hans fyrir héraðsdómi nái fram að ganga. Krafist er kærumálskostnaðar.

Á fundi hjá sýslumanninum í Keflavík 8. janúar 1993 vegna mótmæla sóknaraðila Íslandsbanka hf. gegn frumvarpi að úthlut-

unargerð var þess krafist af hálfu varnaraðila, að frumvarpið stæði óbreytt. Eins og fram kemur í hinum kærða úrskurði, gerði varnaraðili sömu kröfu, er mál þetta var fyrst tekið fyrir í Héraðsdómi Reykjaness 15. mars 1993. Er fallist á þá niðurstöðu héraðsdómarans, að ný krafa varnaraðila, sett fram í greinargerð hans, sem lögð var fram 6. maí 1993, sé of seint fram komin og verði ekki tekin til meðferðar.

Staðfest er sú niðurstaða hins kærða úrskurðar, að verðtrygging tryggingarbréfs þess, sem sóknaraðili Íslandsbanki hf. reisir kröfur sínar á, hafi verið heimil. Svo sem fram kemur í úrskurðinum, skyldi bréfið samkvæmt efni sínu vera til tryggingar dráttarvöxtum og hvers konar kostnaði til viðbótar höfuðstól með verðbótum. Lagarök þykja ekki standa því í vegi, að þetta ákvæði bréfsins haldi gildi sínu. Ber því að taka til greina aðalkröfu sóknaraðila, sem hefur ekki verið vefengd tölulega. Rétt þykir að dæma dráttarvexti frá 1. janúar 1993.

Eftir atvikum þykir rétt, að málskostnaður í héraði og kærumálskostnaður falli niður.

D ó m s o r ð:

Ákvörðun sýslumannsins í Keflavík um, að sóknaraðili Íslandsbanki hf. fái úthlutað 2.608.462 krónum vegna kröfu á þriðja veðrétti við úthlutun uppboðsandvirðis fasteignarinnar Iðavalla 6, Keflavík, er breytt á þann veg, að þessi sóknaraðili fái 17.902.322 krónur af uppboðsandvirðinu auk dráttarvaxta samkvæmt III. kafla vaxtalaga nr. 25/1987 frá 1. janúar 1993 til greiðsludags.

Málskostnaður í héraði og kærumálskostnaður fellur niður.

Úrskurður Héraðsdóms Reykjaness 25. júní 1993.

Ár 1993, föstudaginn 25. júní, er í Héraðsdómi Reykjaness af Þorgerði Erlendsdóttur fulltrúa kveðinn upp úrskurður þessi í málinu nr. Z-1/1993: Íslandsbanki hf., Keflavík, og Þorvaldur Ólafsson gegn Iðnlánasjóði, sem tekið var til úrskurðar 28. maí sl.

Mál þetta, sem barst dóminum með bréfi Íslandsbanka hf., móttæknu

12. janúar 1993, var þingfest 15. mars 1993. Sóknaraðilar eru Íslandsbanki hf., Keflavík, og Þorvaldur Ólafsson, en varnaraðili Iðnlánasjóður.

Dómkröfur.

Dómkröfur sóknaraðila Íslandsbanka hf. eru eftirfarandi:

aðallega, að sú ákvörðun sýslumannsins í Keflavík, að Íslandsbanki hf. fái úthlutað 2.608.462 krónum vegna kröfu á þriðja veðrétti við úthlutun uppboðsandvirðis vegna nauðungarsölu á Iðavöllum 6, Keflavík, 20. október 1992 verði hnekkt og Íslandsbanki hf. fái úthlutað 17.902.322 krónum af uppboðsandvirðinu vegna tryggingarbréfs á þriðja veðrétti auk dráttarvaxta skv. III. kafla vaxtalaga nr. 25/1987 með síðari breytingum frá 7. október 1992 allt til greiðsludags, - til vara, að ákvörðun sýslumannsins í Keflavík um, að Íslandsbanki hf. fái úthlutað 2.608.462 krónum vegna kröfu á þriðja veðrétti við úthlutun uppboðsandvirðis vegna nauðungarsölu á Iðavöllum 6, Keflavík, 20. október 1992 verði hnekkt og Íslandsbanki hf. fái úthlutað 14.572.072 krónum af uppboðsandvirðinu vegna tryggingarbréfs á þriðja veðrétti auk dráttarvaxta skv. III. kafla vaxtalaga nr. 25/1987 með síðari breytingum frá 7. október 1992 allt til greiðsludags. Í báðum tilvikum er krafist málskostnaðar að skaðlausu. Hefur sóknaraðili lagt fram málskostnaðarreikning, að upphæð samtals 1.471.630 krónur.

Dómkröfur sóknaraðila Þorvalds Ólafssonar eru þær, að frumvarpi sýslumannsins í Keflavík um úthlutun uppboðsandvirðis Iðavalla 6 verði hnekkt og að tryggingarbréf á þriðja veðrétti, upphaflega 2.000.000 kr., verði talið bundið verðtryggingu. Sóknaraðili vísar um lýsingu á kröfu sinni til kröfu Íslandsbanka hf. Þá er gerð krafa um málskostnað sóknaraðila að skaðlausu.

Endanlegar dómkröfur varnaraðila, Iðnlánasjóðs, eru:

aðallega, að þeirri ákvörðun sýslumannsins í Keflavík frá 8. janúar 1993, að frumvarp hans að úthlutunargerð söluandvirðis fasteignarinnar að Iðavöllum 6 ásamt vélum og tækjum, Keflavík, skuli standa óbreytt, verði breytt þannig, að úthlutunargerðin skuli taka þeirri breytingu, að Íslandsbanki hf. fái í engu úthlutað upp í kröfur sínar af söluandvirðinu, - til vara, að staðfest verði ákvörðun sýslumannsins í Keflavík frá 8. janúar 1993 um, að frumvarp hans að úthlutunargerð söluandvirðis fasteignarinnar að Iðavöllum 6 ásamt vélum og tækjum, Keflavík, standi óbreytt.

Í báðum tilvikum er þess krafist, að varnaraðila verði dæmdur málskostnaður úr hendi sóknaraðila að skaðlausu að mati réttarins auk virðisaukaskatts, þar sem varnaraðili rekur ekki virðisaukaskattsskylda starfsemi.

Við munnlegan flutning málsins gerði varnaraðili þrautavarakröfu samhljóða varakröfu sóknaraðila Íslandsbanka hf.

Málavextir.

Mál þetta er risið vegna ágreinings um frumvarp sýslumannsins í Keflavík, dags. 18. nóvember 1992, að úthlutunargerð vegna nauðungarsölu á fasteigninni Iðavöllum 6, Keflavík, ásamt vélum og tækjum.

Atvik að baki máli eru þau, að 25. nóvember 1982 gaf Þorvaldur Ólafsson út tryggingarbréf til Verslunarbanka Íslands hf. Í megintexta bréfsins segir, að Þorvaldur Ólafsson: „..... gjöri kunnugt, að til tryggingar skilvísri og skaðlausri greiðslu á skuldum þeim, sem ég nú eða síðar, á hvaða tíma sem er, stend í við Verslunarbanka Íslands hf., Reykjavík, hvort sem eru víxilskuldir mínar, víxilábyrgðir, yfirdráttur á hlaupareikningi eða hvers konar aðrar skuldir við bankann, þar með taldar ábyrgðir, er bankinn hefur tekist eða kann að takast á hendur mín vegna, að samtalinni fjárhæð allt að 2.000.000 kr., — tveimur milljónum króna, — og skal sú upphæð bundin lánskjaravísitölu, sem nú er 444 stig, og breytist í sömu hlutföllum til hækkunar eða lækkunar og lánskjaravísitalan, auk dráttarvaxta, verðbóta og hvers konar kostnaðar, set ég hér með bankanum að veði, sem hér skal talið: iðnaðarhúsnæði að Iðavöllum 6, Keflavík, ásamt tækjum og vélakosti og leigulóðarréttindi að Iðavöllum 6, Keflavík. Eignin er veðsett með 6. veðrétti næst á eftir:“

Með afsali, dags. 17. 10. 1983, afsalaði Þorvaldur Ólafsson Trésmiðju Þorvalds Ólafssonar hf. fasteigninni Iðavöllum 6, Keflavík. Hinn 7. 10. 1992 var háð framhaldsuppboð á eigninni, en því frestað ex officio. Með kröfulýsingu, lagðri fram þann dag, lýsti Íslandsbanki hf., sem tók við réttindum Verslunarbanka Íslands hf. við stofnun bankans, kröfu í söluandvirði eignarinnar Iðavalla 6 á grundvelli tryggingarbréfsins, að fjárhæð 17.902.322 kr., auk áfallandi dráttarvaxta samkvæmt vaxtalögum nr. 25/1987 til greiðsludags og annars áfallandi kostnaðar. Hinn 20. október 1992 var fasteignin ásamt vélum og tækjum seld nauðungarsölu. Hæstbjóðandi var Iðnlánasjóður með 50.000.000 króna boði. Við nauðungarsöluna hvíldi tryggingarbréf sóknaraðila Íslandsbanka hf. á 3. veðrétti.

Við sölu eignarinnar mótmæltu fulltrúar Iðnlánasjóðs og Sparisjóðsins í Keflavík fjárhæð kröfulýsingar Íslandsbanka hf.

Í kröfulýsingu sóknaraðila Íslandsbanka hf. er lýst kröfum að baki tryggingarbréfinu, að höfuðstólsupphæð 14.572.072 kr., en með vanskilaárvöxtum pr. 6. 10. 1992, bankakostnaði, innheimtukostnaði, virðisaukaskatti, móti við uppboð, virðisaukaskatti af kröfulýsingu og kröfulýsingu, samtals 17.902.322 kr. Krafan er samkvæmt þremur skuldabréfum, út gefnum af Trésmiðju Þorvalds Ólafssonar hf., en með sjálfskuldarábyrgð Þorvalds Ólafssonar og einum víxli, út gefnum og framseldum af Þorvaldi Ólafssyni, en samþykktum til greiðslu af Trésmiðju Þorvalds Ólafssonar

hf. Í kröfufýsingunni er tryggingarbréfið sagt gefið út af Þorvaldi Ólafssyni persónulega og vegna Trésmiðju Þorvalds Ólafssonar hf.

Í frumvarpi að úthlutunargerð sýslumannsins í Keflavík, dags. 18. nóvember 1992, segir svo um hið umdeilda tryggingarbréf: „6. Íslandsbanki hf., áður Verslunarbanki Íslands hf., tryggingarbréf, útg. 25. 11. 1982, sbr. bókuð mótmæli við sölu eignarinnar 20. okt. sl., greiðist að fullu með 2.608.462 krónum.“

Lögmaður Íslandsbanka hf. í Keflavík mótmælti frumvarpinu með bréfi, dags. 4. desember 1992, og krafðist þess, að Íslandsbanki hf. fengi greitt við úthlutun uppboðsandvirðis eignarinnar í samræmi við kröfufýsingu.

Sýslumaður ákvað á fundi vegna mótmæla við úthlutunargerðina 8. janúar 1993, að frumvarp hans skyldi standa óbreytt. Af hálfu Íslandsbanka hf. var því þá lýst yfir, að ákveðið væri að leggja málið fyrir Héraðsdóm Reykjaness.

— — —

Niðurstöður.

Af hálfu sóknaraðila málsins hefur aðalkröfu varnaraðila verið mótmælt sem of seint fram kominni. Samkvæmt 1. mgr. 75. gr. laga nr. 90/1991 um nauðungarsölu skulu aðilar gera grein fyrir þeim kröfum, sem þeir hafa uppi, ef ekki takast sættir um ágreininginn í fyrsta þinghaldi í málinu fyrir héraðsdómi, sem héraðsdómari boðar til eftir 3. mgr. 74. gr. laganna. Í því þinghaldi gerði varnaraðili þá kröfu, að úthlutunargerð sýslumannsins í Keflavík frá 18. nóvember 1992 yrði staðfest, og krafðist málskostnaðar. Aðalkrafa varnaraðila kom fyrst fram í greinargerð hans. Skýra verður ákvæði 1. mgr. 75. gr. nauðungarsölulaga með þeim hætti, að í þinghaldi, sem boðað er til skv. 3. mgr. 74. gr. laganna, verði aðilar að gera grein fyrir kröfum sínum með endanlegum hætti. Er aðalkrafa varnaraðila því of seint fram komin og kemst ekki að í málinu.

Með tryggingarbréfi því, sem sóknaraðilar reisa kröfur sínar á og gefið var út af Þorvaldi Ólafssyni 25. nóvember 1982, veðsetti hann Verslunarbanka Íslands h/f fasteignina Iðavelli 6, Keflavík, til tryggingar skilvísri og skaðlausri greiðslu á skuldum þeim, sem í bréfinu greinir, að samtalinni fjárhæð allt að 2.000.000 kr., bundinni lánskjaravísitölu 444 stigum, auk dráttarvaxta, verðbóta og hvers konar kostnaðar. Við stofnun Íslandsbanka hf. tók bankinn við réttindum Verslunarbanka Íslands hf. Með afsali, dagsettu 17. 10. 1983, afsalaði Þorvaldur Ólafsson Trésmiðju Þorvalds Ólafssonar hf. fasteigninni Iðavöllum 6, Keflavík. Í afsalinu er tryggingarbréfsins að engu getið. Hvíldi það áfram á fasteigninni. Líta verður því svo á, að hin óbeinu eignarréttindi veðhafans samkvæmt tryggingarbréfinu hafi í engu raskast við afsalið.

Í kröfulýsingu sóknaraðila Íslandsbanka hf. í uppboðsandvirði fasteignarinnar Íðavalla 6, Keflavík, er tryggingarbréfinu ranglega lýst, þegar segir: „Tryggingarbréf þetta er gefið út af Þorvaldi Ólafssyni persónulega og vegna Trésmiðju Þorvalds Ólafssonar hf.“ Samkvæmt ótvíræðu orðalagi bréfsins er það gefið út af Þorvaldi Ólafssyni, en ranglýsing tryggingarbréfsins að þessu leyti þykir ekki hafa komið að sök í máli þessu, þar sem frumrit tryggingarbréfsins fylgdi kröfulýsingunni, er hún var lögð fram 7. 10. 1992.

Kröfulýsing sóknaraðila á grundvelli tryggingarbréfsins byggist á þremur skuldabréfum, út gefnum af Trésmiðju Þorvalds Ólafssonar hf., með sjálfskuldarábyrgð Þorvalds Ólafssonar og einum víxli, út gefnum af Þorvaldi Ólafssyni, en greiðanda Trésmiðju Þorvalds Ólafssonar hf. Samkvæmt efni tryggingarbréfsins falla sjálfskuldarábyrgðir Þorvalds Ólafssonar undir efni þess svo og ábyrgð hans sem víxilútgefanda.

Varnaraðili reisir varakröfu sína annars vegar á því, að tryggingarbréfið geti ekki talist fullnægja skilyrðum 23. gr. þinglýsingalaga nr. 39/1978.

Lagaákvæði þetta er svohljóðandi: „Skjal, sem þinglýsa á, má vera bundið skilorði, en efni þess skal vera endanlega ákveðið. Tryggingarbréfum má samt þinglýsa, þótt eingöngu sé greind hámarksfjárhæð skuldar, er bréf á að tryggja.“ Samkvæmt 2. ml. ákvæðisins má í tryggingarbréfum láta sitja við hámarksfjárhæð greiðslu. Ekki verður talið fyrir það girt með þessari reglu, að tilgreind fjárhæð megi taka breytingum eftir ákveðnum mælikvarða, svo sem gengi eða tiltekinni vísitölu, enda kemur það ekki í veg fyrir, að unnt sé að staðreyna efni bréfs á hverjum tíma. Samkvæmt þessu er verðtrygging tryggingarbréfs þess, er um ræðir í máli þessu, ekki andstæð ákvæði 23. gr. þinglýsingalaga, og var því heimilt að þinglýsa því.

Hins vegar reisir varnaraðili varakröfu sína á því, að ákvæði laga nr. 13/1979 um stjórn efnahagsmála o. fl. standi því í vegi, að verðtryggingar-ákvæði tryggingarbréfsins sé gilt.

Í 1. mgr. 1. gr. laga nr. 71/1966 um verðtryggingu fjárskuldbindinga var orðuð sú meginregla laganna, að eigi væri heimilt frekar en leyft væri í lögunum að verðtryggja fjárskuldbindingar. Samkvæmt 2. mgr. sömu greinar skyldu ákvæði í fjárskuldbindingum, sem brytu í bága við ákvæði 1. mgr., vera ógild. Með 47. gr. laga nr. 13/1979 um stjórn efnahagsmála o. fl. voru framangreind lög felld úr gildi. „Um verðtryggingu sparifjár og lánsfjár“ er fyrirsögn VII. kafla laga nr. 13/1979. Í greinargerð með frumvarpi til laganna kemur m. a. fram, að það sé eitt af meginmarkmiðum ríkisstjórnarinnar í peningamálum að tryggja örugga ávöxtun sparifjár með því að verðtryggja sparifé landsmanna og almennasjóða. Meginstefna til-lagnanna sé, að tekin verði upp sem almennust verðtrygging. Með sam-

þykkt þeirra væru því sett almenn lagaákvæði um ákvörðun verðtryggingar, bæði í viðskiptum innlánsstofnana og utan þeirra, en nánari reglur um verðtryggingu yrðu settar af Seðlabankanum með sama hætti og verið hef-
ur. Í reynd yrði því heimilt að taka upp almenna verðtryggingu í láns-
viðskiptum. Í 34. gr. laganna segir, að stefna skuli að því að verðtryggja
sparifé landsmanna og almennasjóða, og samkvæmt 35. gr. gilda ákvæði
VII. kafla eingöngu um skriflegar skuldbindingar, þar sem skuldari lofar
að greiða peninga samkvæmt nánari tilgreiningu.

Með vísan til framangreinds verður ekki með vissu talið, að VII. kafli
laga nr. 13/1979 gildi um tryggingarbréf samkvæmt orðanna hljóðan. Á
hitt ber að líta, að í stað hinnar neikvæðu framsetningar laga nr. 71/1966
er almennum stefnumiði löggjafans snúið við með setningu laga nr. 13/1979.
Ljóst þykir af framangreindu, að ekki hafi verið ætlun löggjafans með setn-
ingu laga nr. 13/1979 að skerða heimildir til verðtryggingar, heldur verður
ályktað, að um verðtryggingu utan gildissviðs VII. kafla laganna gildi
samningafrelsi. Ákvæði laganna standa eigi í vegi fyrir verðtryggingu trygg-
ingarbréfa né verður takmörkun á samningafrelsini að þessu leyti leidd af
ákvæðum annarra laga. Verðtrygging tryggingarbréfsins í máli þessu var
því heimil.

Samkvæmt efni tryggingarbréfsins stendur það til viðbótar tilgreindri
hámarksfjárhæð til tryggingar dráttarvöxtum, verðbótum og hvers konar
kostnaði. Telja verður, að skýra beri ákvæði 2. ml. 23. gr. þinglýsingalaga
þannig, að með hámarksfjárhæð sé átt við heildargreiðslu, þ. e. án vaxta
og kostnaðar. Verður því ekki fallist á, að tryggingarbréfið standi auk til-
greindrar hámarksfjárhæðar til tryggingar dráttarvaxta og kostnaði.

Útreikningi fjárhæðar krafna að baki tryggingarbréfinu í kröfulýsingu
sóknaraðila Íslandsbanka hf. hefur ekki verið mótmælt af hálfu varnar-
aðila, og verður hann því lagður til grundvallar í máli þessu.

Niðurstaða verður því sú, að tekin er til greina varakrafa sóknaraðila
Íslandsbanka hf., en þrautavarakrafa varnaraðila er í samræmi við hana,
og úthlutunargerð sýslumannsins í Keflavík frá 18. nóvember 1992, að
Íslandsbanki hf. fái úthlutað 2.608.462 kr. vegna tryggingarbréfs, útg. 25.
11. 1992, breytt þannig, að Íslandsbanki hf. fái úthlutað 14.572.072 krón-
um af uppboðsandvirði fasteignarinnar Iðavalla 6, Keflavík, vegna trygg-
ingarbréfs á 3. veðrétti, útg. 25. 11. 1982.

Með vísan til 3. mgr. 130. gr. einkamálalaga nr. 91/1991 þykir rétt, að
aðilar málsins beri hver um sig sinn kostnað af málinu.

Ú r s k u r ð a r o r ð:

Ákvörðun sýslumannsins í Keflavík um, að Íslandsbanki hf. fái út-
hlutað 2.608.462 krónum vegna kröfu á þriðja veðrétti við úthlutun

uppbóðsandvirðis vegna nauðungarsölu á Iðavöllum 6, Keflavík, er breytt á þann veg, að Íslandsbanki hf. fái úthlutað 14.572.072 krónum af uppbóðsandvirði fasteignarinnar, Iðavalla 6, Keflavík, vegna tryggingarbréfs á þriðja veðrétti, útg. 25. 11. 1982.

Málskostnaður fellur niður.
